

Grauwe ganzen in de oostelijke Westerschelde

Henk Castelijns

Sedert het begin van de jaren negentig komt een groeiend aantal Grauwe ganzen (*Anser anser*) jaarlijks overwinteren in de oostelijke Westerschelde. Deze vogels hebben een belangrijk stempel gezet op de verdere 'natuurlijke' ontwikkeling van de schorren in deze regio.

Het gebied waar Grauwe ganzen voorkomen in de oostelijke Westerschelde ligt vooral in de omgeving van grote schorarealen. Het Verdrongen Land van Saeftinghe (hierna Saeftinghe genoemd) is verreweg het belangrijkste gebied voor deze vogels. Het foerageergebied van de Grauwe ganzen strekt zich uit vanaf de havens van Antwerpen in het zuidoosten tot de schorren van Waarde in het westen. Naast de eerder genoemde schorren gebruiken Grauwe ganzen op diverse plaatsen ook binnendijs gelegen foerageergebieden (akkers/graslanden).

Aantalsontwikkeling

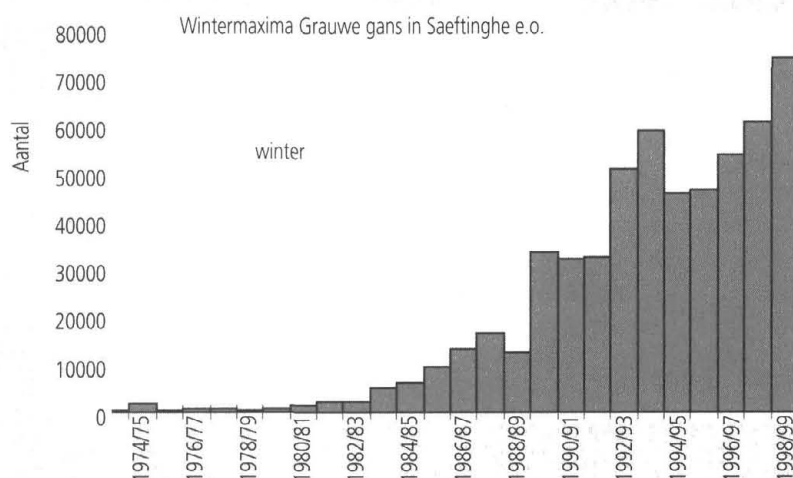
Tot 1984/85 kwamen Grauwe ganzen vrijwel alleen in het najaar in de Westerschelde voor. Het betrof voornamelijk doortrekkende vogels die in de maanden oktober en november gebruik maakten van het gebied. Maximaal verbleven er tot 1500 vogels in die periode; in de wintermaanden daalde het aantal tot enige honderden. In de koude winters van 1985/86 en 1986/87 was er voor het eerst duidelijk sprake van hogere aantallen Grauwe ganzen (fig. 1). Ook het voorkomen verschoof plotseling van een voornamelijk doortrekkende populatie naar een overwinterende populatie. In januari en februari 1987 zaten er tijdens barre weersomstandigheden meer dan 8000 Grauwe ganzen in het gebied. In de winter daarna (1987/88) komen er iets minder (5000) terug. Ook de najaarsaantallen zijn verhoogd maar in mindere mate. Na 1987/88 stijgen de maxima vrijwel jaarlijks. Vooral de overgang tussen 1989/90 (max. 14000) en 1990/91 (max. 30 000) is van een ongekend karakter. Het feit dat deze overgang precies samenvalt met het staken van de jacht in Saeftinghe heeft hiertoe zeker bijgedragen. Ondanks de sterke toename kunnen deze vogels nu voldoende voedsel en ruimte vinden in Saeftinghe; van voedselgebrek is geen sprake. In de jaren daarna zijn de aantallen stapsgewijs toegenomen waarbij in 1994/95 de 60 000 grens werd bereikt. Het seizoen

2000/01 brak andermaal het record toen er 75 000 werden geteld. De Grauwe ganzen arriveren in september/oktober en de hoogste aantallen worden vastgesteld tussen november en januari; in koude winters zijn veel vogels tot in februari en maart aanwezig.

Voedsel en ruimtelijk gebruik

Grauwe ganzen zijn opportunisten en maken vaak gebruik van een tijdelijk aanbod van voedsel. In veel gebieden in Nederland foerageren Grauwe ganzen juist daarom in het najaar op oogstresten. In de oostelijke Westerschelde is echter sprake van een natuurlijker situatie. De Grauwe ganzen foerageren hier voornamelijk op de knolletjes van Zeebies (*Scirpus maritimus*). Ze graven deze knollen tot een diepte van 20 cm uit. Doordat de knollen erg energierijk zijn en in 'trosjes' voorkomen is dit een efficiënte manier van foerageren. Ondanks de sterke groei van de populatie en de verhoogde voedseldruk op de Zeebies-knollen lijkt er nog geen sprake van voedselschaarste. Wel is het zo dat in koudere winters, wanneer de bodem bevroert en de knollen daardoor onbereikbaar zijn, Grauwe ganzen naar ander voedsel moeten overschakelen. Ze kunnen dat voedsel buitendijs vinden in de vorm van groene plantendelen en binnendijs op landbouwgewassen. Voorts foerageren in het najaar vele duizenden Grauwe ganzen op oogstresten van suikerbieten/aardappelen. Tijdens

Fig. 1. Aantalsverloop van de Grauwe gans in Saeftinghe sinds 1975.

Voor de Grauwe gans (*anser anser*) is Saeftinghe een belangrijk overwinteringsgebied. Op de foto ook Kolganzen (*Anser albifrons*).

strengere winters waaieren de Grauwe ganzen vaak uit over een veel groter gebied, de aangrenzende polders rondom Saeftinghe zijn dan ook van groot belang voor deze vogels. Wel blijven alle Grauwe ganzen in deze regio trouw aan hun slaapplek die in Saeftinghe ligt.

Internationaal belang

De Grauwe ganzenpopulatie in NW-Europa werd in het midden van de jaren tachtig op 120 000 vogels geschat; in 1990 was de populatie toegenomen tot 200 000 vogels (Madsen et al., 1999). Recentere schatting is niet voorhanden, maar het is aannemelijk dat de soort nog verder is toegenomen. In de jaren tachtig zat het overgrote deel van deze populatie in de winter in Spanje (Coto Donana). In dit gebied werden ze echter geconfronteerd met problemen ten gevolge van verdroging en intensieve ganzenbejaging. De ontdekking van Saeftinghe als 'nieuw' overwinteringsgebied heeft zonder meer effecten gehad op de gehele populatie. Het feit dat de vogels tussen hun broedgebied (vnl. Scandinavië) en overwinteringsgebied minder ver moesten vliegen en in een veilig en voedselrijk gebied konden overwinteren is hierbij doorslaggevend geweest. Inmiddels overwintert minimaal 25% van alle NW-Europese Grauwe ganzen in en rond de oostelijke Wester-

schelde en maakt een nog groter deel tijdelijk gebruik van het gebied (tijdens najaars- en voorjaarstrek). Uit onderzoek aan gemerkte Grauwe ganzen uit Noorwegen en Zweden die vroeger in Spanje overwinterden en daarna naar Saeftinghe zijn overgeschakeld is inmiddels gebleken, dat de sterfte onder zowel volwassen als jonge vogels aanzienlijk daalde (Madsen et al., 1999).

Toekomstvisie

Vooralsnog zijn er geen duidelijke signalen die lijken te wijzen op een eind aan de groei van deze populatie. Tien jaar is er nu een verhoogde begrazingsdruk op de Zeebiesknollen in Saeftinghe. Voor de toekomst zijn er dan ook de volgende vragen:

- in hoeverre is de Zeebies in staat om zich te herstellen van deze intensieve begrazing?
- blijft de populatie groeien en kunnen ze dat binnen het huidige gebied?

Indien het voedsel afneemt, is het van groot belang om rekening te houden met een mogelijke verhoging van de aantallen Grauwe ganzen die binnendijks naar voedsel op zoek gaan. In het beheer en beleid van het Schelde-estuarium, in het bijzonder Saeftinghe en de aanliggende polders, dient daarom terdege rekening gehouden te worden met deze soort. Doordat 25% van de Grauwe ganzenpopulatie hier overwintert ligt er een grote internationale verantwoordelijkheid bij diegenen die dit beheer en beleid vorm geven.

literatuur

Madsen, J., G. Crcknall & A.D. Fox (red.), 1999. Goose populations of the Western Palearctic. A review of status and distribution. Wetlands International Publ. No. 48. Wetlands International Wageningen, The Netherlands, Wetlands International Environmental Research Institute, Copenhagen, Denmark.

Summary

Winterylag goose in the eastern part of the Westerscheldt

Winterylag goose numbers in the eastern part of the Westerschelde increased sharply from the mid eighties and reach now maxima of 57.000 birds. The brackish marsh of Saeftinghe became one of the most important staging and wintering areas for these birds. At present there seems not to be a food shortage limiting bird numbers.

W.G. Castelijns

Natuurbeschermingsvereniging 'de Steltkluut' Groenenoord 10

4553 CP Philippine

E-mail: castelijns@zeelandnet.nl